№ 138 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆԻՍԻ

1914
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆԻՍԻ № 138

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր առղատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, ուղարկել նաև երկրորդ մասնավճար 5 րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում յուլիսի 1-ից ընդհատում տեղի չունենայ:

Տարեկան բաժանորդավճարը լրացնողները կը ստանան նաև խոստացված ՊՐԷՄԻԱՆ:

ԻՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ ՀՈՎՈՒԵԱՆՑԸ խորին վշտով յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին իր թանգագին ամուսնու՝

ՎԱՐԴԱՆՈՒՇԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 24-ին: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, հինգշաբթի, յունիսի 26-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին Ղազարոս Տէր-Մարգարեանի բնակարանից (Ուսպէնսկի տուպիկ № 1) դէպի Խօջիվանքի գերեզմանատունը:
644. 1—1

Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը սրանով յայտարարում է, որ իր խնամքին յանձնված դպրոցի համար առաջիկայ 1914/15 ուսումնական տարվանից հրաւիրվում է մաթեմատիկական առարկաների մասնագէտ ուսուցիչ, բարձրագոյն կրթութեամբ, որ աւանդելու է հանրահաշիւ II դաս. 4 և V դ. 2, երկրաչափութիւն V դ. 2, թւաբանութիւն I դ. 8 և բնագիտութիւն 3-դ պատ. 2 և 4-դ պատ. 4, ընդամենը 22 դաս: Դասագինը առաջին 12 դասի համար 80-ական րուբլի, 4 դասի համար 70-ական րուբլի և 6 դասի համար 60-ական րուբլի: Բացի դրանից գրաւորների համար տրվում է վարձատրութիւն տարեկան 126 ր.: Այս հաշւով հրաւիրվող ուսուցիչը կը ստանայ տարեկան 1720 րուբլի:
Խնդիրները ուսման դիպլոմների հետ միասին ուղարկել մինչև օգոստոսի 1-ը այս հասցէով. Тифлисъ, Попечительству Армянской Нерсисянъ Семинаріи.
(22, 27, յուլ. 2) առ. 624. 4—3

ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՆ
Հայկական Դրամատիկ Խմբակցութեան Վարչութիւնը
սրանով յայտնում է, որ չորեքշաբթի, յուլիսի 2-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱՅԻ դահլիճում նշանակված է Խմբակցութեան անդամների

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ,

որի օրակարգի խնդիրներն են.
1) Ընտրութիւն պատուաւոր անդամների.
2) Զեկուցում Խմբակցութեան 1913/14 թ. գործունէութեան.
3) Հաշւետւութիւն 1913/14 թ. թատերաշրջանի.
4) Զեկուցում վերստուգիչ յանձնաժողովի.
5) Նախահաշիւ 1914/15 թ. թատերաշրջանի.
6) Կանոնադրութեան մի քանի կէտերի փոփոխումն ու յաւելումն.
7) Ընտրութիւններ՝ ա) Վարչութեան 9 անդամի և 3 փոխ-անդամի և բ) Վերստուգիչ յանձնաժողովի 3 անդամի և 2 փոխ-անդամի.
8) Ընթացիկ հարցեր:

ԾԱՆՕԹ.—1) Խմբակցութեան այն անդամները, որոնք չեն վերանորոգել իրանց անդամավճարը, ընդհանուր ժողովում ձայնի իրաւունքով օգտվելու համար, կանոնադրութեան 13-րդ և 15-րդ յօդ. համաձայն պէտք է վերանորոգած լինեն մինչև վարչական վերջին նիստը—ներկայ յունիսի 30-ը:
2) Խմբակցութեան նոր անդամ գրվել ցանկացողները, ընդհանուր ժողովում ձայնի իրաւունքով օգտվելու համար, կանոնադրութեան 13-րդ յօդ. համաձայն պէտք է որ անդամագրված լինեն մինչև վարչական վերջին նիստը—ներկայ յունիսի 30-ը:
(կ. չ.) առ. 645. 3—1

Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը սրանով յայտարարում է, որ իր խնամքին յանձնված դպրոցի համար առաջիկայ 1914/15 ուսումնական տարվանից հրաւիրվում է միջնակարգ ցենզ ունեցող ուսուցիչ կամ ուսուցչուհի, որ աւանդելու է հայոց նոր լեզու 3-դ պատ. 6 դաս և 4-դ պատ. 12 դաս, ընդամենը 18 դաս: Այդ դասերի համար՝ հաշւած դասագինը 50-ական րուբլի, կը տրվի հրաւիրվող դասատուին վարձատրութիւն տարեկան 900 ր. և գրաւորների համար 120 ր., ընդամենը 1020 րուբլի:
Խնդիրները ուսման վկայագրերի հետ միասին ուղարկել հոգաբարձութեան մինչև օգոստոսի 1-ը այս հասցէով. Тифлисъ, Попечительству Армянской Нерсисянъ Семинаріи.
(22, 27, յուլ. 2) առ. 623. 4—3

Ախալցխայի Կարապետեան և Եղիսաբէթեան երկսեռ դպրոցների համար հարկաւոր է բարձրագոյն մասնագիտական կրթութեամբ

ՄԻ ՏԵՍՈՒՉ

շաբաթական 12 դասով, տարեկան 1600 ր. ռոճիկով: Տեսուչն ունենալու է նաև մի օգնական: Ցանկացողները պէտք է դիմեն հոգաբարձութեան մինչև յուլիսի 15-ը:
Նախագահող՝ Պ. Մակարեան
Քարտուղար՝ Ս. Ճգմաճեան
(օ. մ.) առ. 634. 3—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Ի. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
(Ասսիստենտ Բեռլինի պրօֆ. Պօզնէրի)
ԱՐԴԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԼ Է ԲԵՐԼԻՆԻՑ և մայիսի 1-ից ընդունում է հիւանդներին ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿՈՒՄ: (Կովկասեան հանքային ջրերում).
Հասցէն՝ Пятигорскъ, Елизаветинская ул. д. Архипова, за соборомъ.
(կ. հ.) առ. 104. 50—39

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ

Արժանացած մեծ պարգևի: Վաճառվում են ԲՈՒՍԱՑ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ բոլոր յայտնի քաղաքներում:
Փաբրիկային իսկական գներով:
Պահեստում միշտ կարելի է ձեռք բերել մեծ բազմակութեամբ բազմատեսակ պաստառներ վերջին ոճի, ինչպէս էժանագիններ, նոյնպէս և թանգարժէքներ: Բացառապէս լրիւ չափն է $11\frac{1}{4}$ արշ. երկար.:
Սէզօնային նմուշները ուղարկվում են ՁՐԻ և օտար քաղաքներում:
Բաժանմունքը Թիֆլիսում.
Обои фабрики Бр. Тарнополь. Отдѣленіе въ Тифлисѣ. Голов. пр., № 21. Тел. № 3—55.
(հ. չ.) առ. 309. 50—22

ՑԻՐԿ
Փ.ԻՐԻՊԱՏՕՎԻ

Այսօր, հինգշաբթի, յունիսի 26-ին տեղի կունենայ ֆրանսիական ըմբշամարտի 4-րդ անգամ հանդէս գալը, Այսօր մասնակցում են նոյնպէս ցիրկի առաջնակարգ արտիստները: Այսօր կըմբշամարտեն՝ բուլինոյի Դումէտրևսկօն Պօլտավայի ըմբիշ Ցարենկօյի հետ: Նապօլէական ըմբիշ Օճին յունական ուսանող Դուվաճճիսի հետ, Ֆինլանդիայի ըմբիշ Գիւբնէր Երիտասարդ ըմբիշ Լիսօվի հետ: Երկրորդ զոյգի ըմբշամարտը կը ներկայացնէ մեծ հետաքրքրութիւն:
առ. 643. 1—1

ԿՆՍԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչևսկայա 13, տելէֆոն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանանց և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով:
Ընդունելութիւն՝ կանանց հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.:

Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Ցարումթիւնեան
Ն. Ն. Վեսելովզորով
Վ. Ա. Զակրժևսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Սովինսկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշէր
Ս. Պ. Շահպարոնեանց
(հ.կ.) առ. 868. 100—66

ԲԺԻՇԿ
Տ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ վեներական, միզասեռական՝ կաշուի և սիֆիլիս հիւանդութիւնների, մայիսի 15-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը
ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ
Верхній бульв., д. Зипаловой.
(օ. մ.) առ. 547. 12—9

ԲԺԻՇԿ
ԼԵՒՈՆ ԱԹԱԲԷԿԵԱՆ
Յունիսի 10-ից մինչև օգոստոսի 20-ը
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է
ՇՈՒՇԻ
Լօրիս-Մելիքեան փողոց, սեփ. տուն:
(ե. հ. կ.) առ. 578. 10—8

ԴՕԿՏՕՐ
Ա. Դ. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԸ
ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ
Ասիստենտ Բեռլինի համալսարանի Charité հիւանդանոցի
Շարունակում է ընդունել Գերմանիա դիմող հիւանդներին և խորհրդակցութիւններ է կազմում մասնագէտ-պրօֆեսօրների հետ:
Նոր հասցէն՝ Берлинъ, Фридрихштрассе 133 а. Телефонъ Норденъ 34—69. Berlin, Friedrichstr. 133 a.
(օ. մ.) առ. 391. 100—25

ՎԵՐԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՊԱՐԿ

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ
ՌԷՍՏՕՐԱՆ ԵՒ ԲՈՒՖԷՏ
Տելէֆօն № 14—66.
Ասիական եւ եւրոպական կերակուրներ
ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ ԵՆ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ ՃԱՇԻ, ԸՆԹՐԻՔԻ ԵՒ ԱՅԼՆ:

ԱՄԷՆ ՕՐ, ցեր. ժ. 2-ից մինչև երեկ. ժ. 5-ը և երեկ. ժ. 10-ից մինչև գիշերվայ ժամը 2-ը
— ՆՈՒԱԳՈՒՄ Է —
ՀԱՄԵՐԳԱՅԻՆ
Կարանճուազ սալօնային խումբը, լաւագոյն սոլիստների մասնակցութեամբ և ղեկավարութեամբ Լ. ՍՏՈՒԳԵԼԻ, նոյնպէս և գինւ. նուագախումբ:

առ. (հ.) ՁՐՕՍԱՆՔ ՆԱՒԱԿՆԵՐՈՎ 379. 0—9

ԵՐԲ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂՎԵՆՔ

I

Դպրոցական պարապմունքները վերջացան. դպրոցների դռները փակվեցին: Վերջացան և զանազան ընտրութիւնները, որոնք կապ ունեն դպրոցական գործի հետ:

Բայց հայ դպրոցը մազաչափ անգամ առաջ չը գնաց, մազաչափ անգամ կենսունակութիւն չը ստացաւ, և, ընդհակառակը, ամեն կողմից ստացվող արտունջները, դժգոհութիւնները, բողոքները ցոյց են տալիս, որ ազգային-եկեղեցական դպրոցները, արդարև, ներկայացնում են իրանցից ոչ թէ առողջ օրգանիզմներ, այլ պատալօգիական մարմիններ:

Հոգաբարձութիւնները, ըստ մեծի մասին, ապրում են ուսուցչական խմբերի հետ՝ ինչպէս շուն և կատու. շարունակ դժգոհութիւններ, իրար դէմ մեղադրանքներ. ուսուցիչները գանգատվում են, որ ժամանակին ռոճիկ չեն ստանում, քաղցած են մնում. հոգաբարձուները գանգատվում են, որ ուսուցիչները իրանց պարտականութիւնները բարեխղճօրէն չեն կատարում, և այլն: Այս ամենի վրա աւելացրէք և այն, որ եթէ որևէ մի դպրոցի հոգաբարձութիւնը Թայֆայական է կամ, ընդհակառակը, ուսուցչական խումբն է Թայֆայական, դպրոցը դառնում է օջախ զանազան ինտրիգների, կուսակցական գծուծ և կեղտոտ հաշիւների: Եթէ հոգաբարձութիւնը Թայֆայական է, տարվայ վերջին, անպատճառ, տեսուչը կամ աւագ-ուսուցիչը արձակվում է. եթէ հոգաբարձութիւնը Թայֆայական չէ, Թայֆայա- [illegible]

բարդեան յաջորդների, թեմական տեսուչների կամ գործակալների միջոցով, այլ իրանց հաճելի կամ բարեկամ կողմնակի անձանց միջոցով և դրանով միանգամայն վայր են ձգում, նսեմացնում կարգապահութիւնը և օրինական իշխանութիւնների հեղինակութիւնը: Յիշենք Գանձակի դէպքը, երբ յանկարծ մի կողմնակի անձնաւորութիւն, յայտնի իբրև նեղ Թայֆայական անձն, ուղարկվեց Գանձակ, կարգադրելու դպրոցական մի գործ, որ պէտք է կարգադրվէր տեղական յաջորդի միջոցով:

Մեր թեմական առաջնորդները, մեր թեմական տեսուչները երբէք պարտական չեն համարում իրանց հրատարակել տարվայ վերջին իրանց իրաւասութեան ենթակայ թեմի դպրոցների դրութեան մասին տեղեկագիր: Եւ սակայն մեր դպրոցները համարվում են ժողովրդական: Նոյնը չէ անում Էջմիածինը, որ գոնէ տարեկան մի ընդհանուր տեղեկագիր հրատարակէր դպրոցների մասին:

Այս ամենը ցոյց է տալիս, որ մեր դպրոցները գտնվում են սաստիկ անկերպարան վիճակի մէջ, որ նրանք չունեն որոշ, յայտնի ղեկավարութիւն, կանոնադրութիւն, որ վերահսկողութեան գործը շատ թոյլ է դրված և շատ պակասաւոր է: Եւ նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ բարձր կրթութիւն ունեցող հեղինակաւոր, հայագէտ տեսուչների սով է մեր մէջ, և այդպիսիներին ճրագով պէտք է որոնել, անա այդպիսի ժամանակ՝ Ս. Մալխասեանցի պէս հեղինակաւոր տեսուչը և մանկավարժը արձակվում է Յովհաննեան-Մարիամեան օրիորդական [illegible]

[illegible]

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

րութիւններ տալու ժամանակ, Ջավիդ-բէյ յայտնեց, որ առաջիկայ տասը տարվայ ընթացքում Թիւրքիան Սև-ծովի շրջանում երկաթուղիներ կառուցելու համար ծախսելու է 22 միլիօն ֆրանկ, միւս գծերի վրա 60 միլիօն ֆրանկ, իսկ նաւահանգիստներ կառուցելու վրա 10 միլիօն։ Հինգ տարվայ ընթացքում զինուորական մինիստրութեան համար արտակարգ ծախսեր հարկաւոր են 15 միլիօն, իսկ ծովային մինիստրութեան՝ 8 միլիօն։

ՓԱՐԻԶ.—Հռոմից այստեղ ժամանեց Էսսադ-փաշան։

Ջէմալ-փաշան ծովային մինիստրութեան մէջ իր պատուին տրված ճաշկերոյթի ժամանակ պատասխանելով Գոտէի ողջոյնի ճառին, յայտնեց, որ Թիւրքիան ձգտում է իր նաւատորմը ուժեղացնելու՝ յանուն խաղաղութեան ապահովութեան։

ՑԵՏԻՆԻԷ.—Կայացաւ միտինգ, ուր ընդունվեց մի ռեզօլիւցիա, որով դատապարտվում են Ունգարիայում կատարվող հակասերբիական ցոյցերը։ Միտինգին մասնակցողները յետոյ կամեցան ցոյց սարքել աւստրո-ունգարական միսսիայի առջև, սակայն իշխանութիւնը արգելեց այդ։

ՊՐԱԳԱ.—Ոստիկանութիւնը բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարեց հարաւի սլաւօն ուսանողների բնակարաններում։ Խուզարկութեան ենթարկվեցին նոյնպէս այդ ուսանողների միութեան պաշտօնական անձինք։ Գրաւված են բազմաթիւ դօկումենտներ։

ՎԻԵՆՆԱ.—Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը առաւօտեան մեկնեց Իշլ։

ԿԻԼ.—Յունիսի 24-ի առաւօտեան Վիլհէլմ կայսրը «Հօհենցօլէրն» արքայանաւով մեկնեց դէպի Նօրվեգիայի ափերը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻՑ

—

Տասնեակ տարիներ գոյութիւն ունի մեր գաղութը. արդէն կան մեծ թւով բնիկներ, որոնք այստեղ ծնվել, մնվել, կրթվել և այստեղ են շարունակում իրանց գործունէութիւնը։ Փոքրիկ աղքատիկ գաղութը դարձել է մեծ և եթէ ոչ հարուստ, գոնէ աղքատութիւնից փախչող և իր դրութիւնը բարելաւութեան հասցնող գաղութ։ Եթէ աչքի առաջ չունենանք այն ի ծնէ ձրիակերութեան վարժված և նոյն ուղղութեամբ իրանց զաւակներին կեանք մտցնող տասնեակ պրօֆեսիօնալ եկւոր, գործից փախչող մուրացիկներին, ապա գաղութս օրինակելի կը լինէր իր աշխատասիրութեամբ։ Եկատերինօդարցիք դեռ չեն մոռացել այն երանելի ժամանակները, երբ եկեղեցու դանը ոչ մի մուրացիկ չէիք գտնի, որ վնասակար կօպէկանոց օգնութիւնը հասցնէիք «աղքատին»։ Թիւրքահայաստանի ցաւալի դէպքերը նետեցին այստեղ թէ իսկական տառապեալին և թէ նրա յետևից պրօֆեսիօնալ մուրացիկին, որը փախչում է աշխատանքից։

Իսկական տառապեալը գալով այս քաղաքը՝ գնաց գաւառը, նստեց իր սիրած հողի վրա և որոշ տեղ բռնեց ծխախոտի մշակութեան գործում. նա նոյն իսկ գիւղակներ հիմնեց, բնութեան դէմ կռւեց, անմատչելի անտառները և սարերը մատչելի դարձրեց, սերունդ տւեց և սովորեցրեց սիրել աշխատանքը. այս տարրը ամենայարգելին է եկւորների մէջ. դա է իսկական աշխատասէր հայի տիպը. այժմ էլ նա ձգտում է իր զաւակներին տալ հայ դպրոց՝ գիրն ու լեզուն այնտեղ սովորելու. եթէ նա մի քիչ ունևոր է, նա իր զաւակներին քաղաքիս հայ դպրոցն է ուղարկում, իսկ եթէ ոչ, թէկուզ կիսագրագէտ, բայց և այնպէս հրաւիրում է փոքրիկ խմբի համար առանձին ուսուցիչ. և զարմանալի չէ, որ գիւղօրայքում երբեմն լսում ես, թէ «տեղս հայ վարժապետ մը կայ, որ տղոցը կը կարդացնէ»։ Քաղաքիս արհեստաւոր և մանրավաճառ կամ բանւոր դասակարգը նմանապէս դէպի հայ դպրոցն է ուղղում իր քայլը. նա իր զաւակին հայ ծխական դպրոցին է յանձնում, և եթէ յարմարութիւններ լինէին, տեղիս դպրոցը, որը բոլորեց 40 տարին, կունենար ամենաքիչը 250 աշակերտաշակերտուհի. բայց դժբաղդաբար 20 տարի առաջ կառուցված շէնքը, որի մէջ հազիւ 50 աշակերտ կար, անշուշտ չէ կարող տեղաւորել 180—300 աշակերտ և բաւարարութիւն տալ ժամանակիս պահանջներին։

Նիւթական անապահով դրութիւնը նմանապէս հնար չէր տալիս լայնացնել դպրոցը, և հոգաբարձութիւնը հայկական սովորական մեթօդին էր դիմում դպրոցի բիւջէն ծածկելու համար—տուրք և մուրացկանութիւն...

Գործերը վատացան, վաճառականութիւնը սնանկանալու ճանապարհը բռնեց, և դա վատ ազդեց հասարակական գործերին. հոգաբարձութիւնը հազիւ էր կարողանում դպրոցի չնչին բիւջէն—6500 ր. չափ—ծածկել։ Բայց... խօսեց նոր սերունդը։ Անցեալ տարի Թորոսեանների ժառանգները, լսելով դպրոցի անապահով դրութեան մասին անծայր ողբը դպրոցիս սրտացաւ բարեկամների, դրին 40,000 ր. կանխիկ դրամ, որ եկեղեցապատկան ահագին պարապ տեղերից մէկում եկամուտ բերող տուն շինվի և արդիւնքով պահվի դպրոցը։

1913 թ. մարտի 23-ին հիմքը դրվեց քաղաքիս մի գեղեցիկ տան և այժմ ունենք հնարաւորութիւն ստանալ դպրոցիս պահպանութեան համար 6200 ր., թէև շէնքը արժեց 49,500 ր., ծախսվեց աւելին, քան տրված էր հոգաբարձութեան, բայց 9500 րուբլին տարեկան յաւելուում է տալիս 1700 ր.։ Հասարակութիւնը իր ծխական ժողովում, որ կայացաւ յունիսի 1-ին, ընդունեց այդ ծախսը, որովհետև մասնագէտները, թւով երեք հոգի, մանրամասն քննելով շէնքը՝ գնահատեցին 64,000 ր.։ Այդ տարբերութիւնը մենք պարտական ենք մեր յարգելի շինարար երէցփոխ Գ. Խօջապարոնեանի տաղանդին, որը կարողանում է ամեն ինչ էժան և լաւ շինել։ Այդ պակասը ծածկեց նա իր գրպանից՝ տալով փոխարինաբար եկեղեցուն 10,000 րուբլի։

Եթէ Թորոսեանի յարգելի ժառանգները չը ցանկանան լրացնել այդ բացը—9500 ր.—եկեղեցին մի տարուց յետոյ կազատվի այդ տան վրա եղած պարտքից, և դպրոցը ամենաքիչը 450 ր. ամսական եկամուտ կը ստանայ այդ տնից իր ծախսերը ծածկելու համար։

Բացի այդ շէնքը, նոր երէցփոխ Գ. Խօջապարոնեանը կառուցեց նաև մի մեծ տուն, որը վարձով առվեց քաղաքային աղջկանց երրորդ գիմնազիայի իննը տարի ժամանակով 6500 ր. տարեկան վարձով, ստանալով գիմնազիայից 3 տարվայ վարձը առաջուց, այնպէս որ 75,000 գնահատված տունը շինվեց 54,000 րուբլով, որից եկեղեցին ունէր միայն 18,000, իսկ մնացածը ծածկվեց տան վարձով (18,000) և հոգաբարձութեան իր անուամբ բանկում վերցրած պարտքով. երեք տարի, և այդ պարտքն էլ կը ծածկվի, ու եկեղեցին կունենայ 7000—7500 ր. վարձ բերող մի մեծ շէնք։ Նոյն երէցփոխը առանց հասարակութեան դրամական աջակցութեան վրա յենվելու շինեց կրպակներ 1200 ր. վարձ բերող, տուն՝ 1400 ր. վարձ բերող, դարձեալ կրպակներ 1500 ր. վարձ բերող. մեծ մասը շէնքերի սեփական փողով շինվածներն են և յետոյ կամաց-կամաց վարձով ծածկված։

Այս գործունէութիւնն է անշուշտ, որ բարեմիտ ծխականներին ստիպեց աւելի լուրջ վերաբերվել. հասարակական կալուածքների վրա 50—60 տարի շարունակ տեսնում էին խարխուլ երկու տնակ և ուրիշ ոչինչ, իսկ այժմ հոյակապ տներ։

Անշուշտ ընթերցողը չէ մոռացել անցեալ տարվայ Գ. Զալխուշեանի՝ Եկատերինօդարի համայնքի և հոգաբարձութեան հասցէին ուղղած կոպիտ, վիրաւորական յօդուածը «Մշակում»։

Ցաւ ի սիրտ պէտք է խոստովանել, որ յարգելի յօդուածագիրը իր այդ կրակոտ յօդուածներով միայն բօլէական բաւականութիւն է պատճառում ընթերցողին, իսկ հետևանքը ոչինչ է, եթէ ինքը որևէ գործ անձամբ չը կատարէ, այն ժամանակ միայն նա նպատակի է հասնում։ Կեանքը այդպէս է. յօդուածները, թէկուզ տաղանդով գրված, հայերիս վրա չեն ազդում. հարկաւոր է գործը։ Չեմ ուզում վիրաւորել Գ. Զալխուշեանին, բայց կը յիշեցնեմ նրան, որ եթէ նա չը մտածէ և իր եռանդի մի մասը գոնէ չուղղէ Նոր-Նախիջեանի մի քանի հասարակական հիմնարկութիւնների ապահովութեան խնդրին, մի օր կը տեսնենք, որ թեմական դպրոցը զրկված լինելով քաղաքային ինքնավարութեան օժանդակութիւնից՝ նիւթական անապահով վիճակի մէջ կը լինի. կան և այլ հիմնարկութիւններ նոյն վիճակի մէջ գտնվող, որովհետև նրանց ներկայ ապահով դրութիւնը կախված է քաղաքային ինքնավարութեան կամքից. իսկ եթէ «սեւերը» հետևեալ քաղաքային ընտրութեան ժամանակ աւելի լաւ պայքարեն հայ մասայի դէմ, նրանք կը լինեն քաղաքի գանձարանի տէրը, և այն ժամանակ Գ. Զալխուշեանը կը հասկանայ, որ նախ պէտք է սեփական տունը լաւ հիմքերի վրա դնել, ապա մտածել հարևանի տան պատերի մասին։ Այս առիթով տեղական հայ թերթերից մէկը տարվայ սկզբում նախազգուշացրեց նախիջևանցիներին, բայց... «որտը պէտք է բարձրանայ, որ գիւղացին երեսը խաչակնքէ»... Սակայն մեր հոգաբարձութիւնը զսպեց իրան և չը պատասխանեց Գ. Զալխուշեանի նետած վիրաւորանքին, որովհետև երկու տարի շարունակ հոգաբարձութեան մտածողութեան առարկան էր ահագին շինութիւնների հարցը և դպրոցի անապահով դրութիւնը, ու մասսայի դէպի այդ դպրոցը անտարբեր վերաբերմունքը։

Չէր թմրում միայն Խօջապարոնեանի ուղեղը այդ հարցերում. նա, գործակից ունենալով տէր-Գէորգ քահանային և Ա. Նիկողոսեանին, օգտվեց Բաղդասար Ջերագեանի երբեմն յայտնած ցանկութիւնից՝ Եկատերինօդարի հայ դպրոցի համար նոր յարմար շէնք կառուցանել. պարոնը միայն ժամանակի հարց էր դարձրել այդ։

Եւ ահա մայիսի 29-ին հոգաբարձութիւնը թուղթ է ստանում Բ. Ջերագեանից, որ սա դնում է հոգաբարձութեան տրամադրութեան տակ 50,000 րուբլի՝ դպրոցիս հին շէնքի տեղը նոր՝ 3 և կէս յարկանի շէնք կառուցանելու պայմանով. և խնդրում էր, որ այդ շէնքի ճակատին գրված լինի, որ դա իր ծախքով շինված է։ Յունիսի 1-ին ծխ. ժողով էր և հասարակութիւնը լցրել էր դպրոցի դահլիճը, երևի վերջին անգամ տեսնելու այդ դահլիճը, և բուռն ծափահարութեամբ ընդունեց առատաձեռն նուէրը և որոշեց բարերարի պատկերը նոր շինվելիք դպրոցի դահլիճում կախել, խնդրել իշխանութեանը Վեհափառ Կաթողիկոսին տեղեկութիւն տալ այդ նուէրի մասին և պարգևատրել Բ. Ջերագեանին։ Բայց աւելի յուզվեց հասարակութիւնը, երբ Գ. Խօջապարոնեանը բերանացի յայտնեց, որ Բ. Ջերագեանը տալիս է ոչ թէ 50,000, ինչպէս գրած է, այլ 60,000 ր., նոյնը հաստատեց նաև Բ. Ջերագեանի գործակատար Մուլբեանը, որին յատկապէս այդ առիթով պարոնը ուղարկած էր ժողով։

Այժմ հերթը հոգաբարձութեանն է, աւելի ճիշդ՝ Գ. Խօջապարոնեանի, որի 9 տարվայ երէցփոխական գործունէութիւնը այնպիսի հետևանքներ տւեց, որ ստիպված ես խոնարհվել այդ համարեա անգրագէտ հայ-ամերիկացու եռանդի և ընդունակութիւնների առաջ։

Իսկ Բ. Ջերագեանը եկաւ հաստատելու, որ հայերիս մէջ կամաց-կամաց արմատանում է այն գեղեցիկ սովորութիւնը, որ եթէ մարդ ուզում է մի հասարակական գործ կատարած լինել, նա պէտք է իր աչքով տեսնէ իր նիւթական և բարոյական զօրութիւնը. յուսանք, որ կտակները կամաց-կամաց յետին տեղը կը բռնեն։

Կարծես դա եղաւ դրդիչ պատճառ, որ տեղացի Դաւիթ Խասբեկեանը վերջերս մի կիրակի բերած էր դպրոց չը կայացած ծխական ժողովի ժամանակ 2000 ր. և յանձնած այդ գումարը Գ. Խօջապարոնեանին՝ դպրոցի կարիքների համար։

Գ. Խօջապարոնեանը յոյս ունի, որ այդ փոքրիկ գումարներով ևս մի մեծ տուն կը գոյանայ և եկամուտներով կը հարստանայ եկեղեցին։

Կարելի է արդեօք հաւատալ, որ Երևանը իր նահանգով չէ կարող իր միակ թեմական դպրոցը ապահովել, որ ստիպում է իր առաջնորդին մուրացկանութեան գաւազանը ձեռքին պատել ժողովարարութեան համար. մի՞թէ Երևանում չեն գտնվի 20—25 մարդ, հայ մարդ, որ սիրած լինեն իրանց ծննդավայրը և չը կարողանան 100,000 ր. հաւաքել տեղն ու տեղը։

Մենք գիտենք, որ Երևանի առաջնորդը տեղս գալու է նոյն նպատակով—զգուշացնում ենք սրբազանին, որ ժամանակը չէ այժմ այստեղ գալու—մենք մեր կարիքներն ունենք և մինչև որ «մեր գլխի դեղը» չը գտնենք, ուրիշին կը դժուարանանք բժշկել. խնդրում ենք չը խանգարել մեր գործին, իսկ ապագայում գուցէ մենք կը գանք ձեզ օգնութեան։

Ն. Սաթունեան

Եկատերինօդար

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԹԻՖԼԻՍ

✦ «Մշակի» հետևեալ համարը, Թարգմանչաց տօնի պատճառով, լոյս կը տեսնէ շաբաթ, յունիսի 28-ին։

✦ Երէկ երեկոյեան, ժամը 8 և 45 րոպէին, փոխարքայ Վօրօնցօվ-Դաշկօվ իր ամուսին Ելիզաւետա Անդրէեվնայի հետ միասին մեկնեցին իրանց կալուածքը։ Կայարանում փոխարքային ճանապարհ էին դնում փոխարքայի օգնականներ Միշլաևսկի և Պետերսօն, ազնուականութեան պարագլուխ իշխ. Արղութ, քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ժուրուլի և քաղաքացիական ու պետական հիմնարկութիւնների պաշտօնեաներ ու բազմաթիւ անձինք։

✦ Յունիսի 24-ին փոխարքային ներկայացան Թիֆլիսի նահանգի ազնուականութեան պարագլուխ իշխ. Կ. Ն. Արղութ, Դերբենդ քաղաքի պատգամաւորութիւնը քաղաքագլուխ Վեքիլովի գլխաւորութեամբ և Կ. Հ. Բ. Ընկ. նախագահ Ս. Յարութիւնեան։

✦ Ամսիս 24-ին, փոխարքայի խորհրդի անդամ Ն. Ֆ. Զուևկօվսկիի նախագահութեամբ կայացաւ մասնագէտների խորհրդակցութիւն, որը զբաղվեց Բագուի նահանգում երևցած դաշտամկների դէմ կռուելու հարցով։ Խորհրդակցութեան մէջ որոշվեց մանրամասն հետազօտութեան ենթարկել դաշտամկներով բռնված ռայօնները և այս ամառվայ վերջում սկսել նրանց ոչնչացնելու աշխատանքները, մկնային տիֆ պատուաստելով մկների մէջ։ Դաշտամկների դէմ կռւելու գործի ծախսերը յատկացվելու

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ-ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՊՐՕԲԼԷՄԸ

(Քննական վերլուծութիւն)

V

Ի՞նչպէս է վերաբերվում վրաց հասարակական ինտելիգենցիան դէպի գոյութիւն ունեցող երևոյթի առաջընթաց պրօցեսը։ Ո՞ր կէտից է սկսում նա իր քննադատականը։

Սկզբից և եթ շեշտենք, որպէս մեր յետագայ հիմնաւորումների և գիտողութիւնների թէօրիական բազիս, որ մի ընկնող դասակարգի (ինչպէս և ընկնող ազգի) իդէօլօգիան չի կարող լինել առողջ ու տրամաբանական։ Ընկնող ոչ այն իմաստով, որ տուեալ դասակարգին (կամ ազգին) ճնշում են բռնի, ձգում են գետնին արուեստական, արգելառիթ միջոցներով։ Ի հարկէ անկման այդ մեթօդի մասին խօսք լինել չի կարող։ Այլ ընկնող այն իմաստով, որ տուեալ դասակարգը (կամ ազգը) հասարակական յարաբերութիւնների զարգացման բնական պրօցեսում կորցնում է իր գոյութեան կենսունակութիւնը և մրցութեան բռնվելով մի աւելի նոր, թարմ, ուժեղ, կենսունակ դասակարգի հետ՝ բնական անհրաժեշտութեամբ տեղի է տալիս նրան իր տիրապետութեան դիրքերը։

Այդ պատմական երևոյթը—մի դասակարգի անկում միւսի բարձրացման գնով—այլ բան չէ, բայց եթէ հասարակական օրգանիզմի կուլտուրական շարժում, նրա առաջադիմութեան բնական պահանջ։ Բացասաբար արտահայտել դէպի ձգտող դասակարգի սօցիալական բնոյթը և փորձեր անել նրա առաջխաղացութիւնը խոչընդոտելու՝ նշանակում է ծնօտ բարձրացնել տուեալ ժամանակի կուլտուրական զարգացման պրօցեսի դէմ. նշանակում է գործել հակահասարակական, հակակուլտուրական եւ հակապատմական քայլ։ Ուրիշ խօսքով՝ նշանակում է չը դատել առողջ ու տրամաբանօրէն և դաւանել ռէակցիօնէր իդէօլօգիա առաջին կարգի։

Ոչ միայն ընկնող հին դասակարգի վերաբերմամբ։ Մի իդէօլօգիա ռէակցիօներ է նաև այն ժամանակ, երբ նա պաշտպանում է արդիւնաբերական և տնտեսական հին ձևերի մանր ու ճնշված ներկայացուցիչներին (մանր քաղաքացիութեան) այնքան, որքան նրանք ձգտում են խանգարել տեխնիկայի նոր, բարդ ու կատարելագործված ձևերի մուտքն ու նուաճումները՝ իրանց դիրքերը պահպանելու համար. կամ այնքան, որքան նրանց շահերի պաշտպան իդէօլօգիան հակառակում է տեխնիկայի և կապիտալի ծաւալումներին, որովհետև նրանց կրիչ ոյժերը պատկանում են ուրիշ ազգութիւնների և ոչ տուեալ իդէօլօգների ազգութեան։

Այդպիսի մի աննախանձելի դերի մէջ է գտնվում վրաց հասարակական ինտելիգենցիայի որոշ մասը։

Նա աւելի քան պարզ աչքերով տեսնում է իր ազգային իրականութեան մէջ կատարվող սօցիալական փոփոխութիւնները։ Նա նկատում է, թէ ինչպէս հետզհետէ՝ ապահով ընթացքով՝ ընկնում է իրանց իրականութեան տիրապետող սիւնը՝ առանց փոխարինելու վրաց ազգից դասակարգային այլ էքվիվալենտ, և թէ ինչպէս նոյն տերական դիրքերը գրաւում են այլազգի սիւներ։ Ոչ միայն վերինն է ընկնում, այլ և ստորինը չի կարողանում բարձրանալ։ Ոչ միայն վրաց կալուածատէր ազնուականութիւնը աստիճանաբար զիջում է իր հողային սեփականութիւնը կապիտալի ներկայացուցիչներին, այլ և վրաց մանր բուրժուազիայից (արհեստի և մանր առևտրի հաստատութիւնից) չի գոյանում խոշորը։ Աւելին ասենք. նոյն իսկ նրան՝ մանր բուրժուազիային պրօլետարականացման «վրտանգն» է սպառնում օր-ըօր։

Կարճ՝ վրաց իրականութիւնը ունի հասարակական յարաբերութիւնների զարգացման մի շատ շեշտակի տենդենց՝ զրկվելու ապագայում ազգային տիրապետող դասակարգից, երբև տնտեսական շահագործող կաթեգօրիա։

Իսկ ի՞նչ է անունը այն ինտելիգենցիայի ըստ իր դաւանած իդէօլօգիայի սօցիալական բնոյթի, որ ազգային տիրապետող դասակարգի անկման վտանգը յայտարարում է համազգային չարիք, իսկ նրա ոչ գոյութիւնը՝ համազգային կորուստ ու դժբաղդութիւն։

Այդպիսի ինտելիգենցիայի անունն է նացիօնալիստ։ Նացիօնալիստ է ամենից առաջ նա, ով իր ազգային կեանքի տիրապետող փոքրամասնութեան շահերի պաշտպանութեան համար պարզում է հրապարակով quasi-ազգային ամբողջութեան շահերի պաշտպանութեան դրօշակը։

Այդ տիպի նացիօնալիստների շարքին է պատկանում մեր հարևան վրացական ինտելիգենցիայի և մամուլի այն մասը, որ ընկնող ազնուականութեան և ընկճված մանր քաղաքացիութեան շահերի անունով դժբաղդութիւնն է գուժում ողջ վրացական ազգի և անհաշտ կռիւ յայտարարում մեր երկրի արդիւնաբերական ոյժերի զարգացման խոշորագոյն գործօնների՝ տեխնիկայի և կապիտալի ստեղծագործութիւնների դէմ։

Համոզվենք ասածներիս մէջ փաստերով։

Մի ուժեղ շեշտաւորված դժգոհութիւն կըրկնվել է անվերջ վրաց մամուլի նացիօնալիստական օրգանների կողմից ընդդէմ հայերի ընդհանրապէս և հայ կապիտալիստների մասնաւորապէս։ Այդ դառն դժգոհութեան քուինտէսսենցը հետևեալն է։

Հայերը, իբրև եկւոր տարրեր մեր երկրում, տիրել են մեր մայրաքաղաքին։ Նրանք կենտրոնացրել են իրանց ձեռքը մեր երկրի հարստութիւնները, հետևապէս նաև կուլտուրական արժէքները։ Փառահեղ շինութիւնները, տները, արիստօկրատականեւրօպականացած քաղաքամասերը նրանց են պատկանում։ Նրանք գրաւել են իրանց ձեռքը խոշոր առևտուրն ու արդիւնաբերութիւնը, որոնց շահագործումից տուժում են և ընկնում մեր մանր առևտրականութիւնն ու արհեստաւորութիւնը, մեր քաղաքային ազգաբնակութեան միջին խաւերը։ Բայց ամենազգալին ու անբուժելի վիրաւոր կէտը, դա հայկական կապիտալի հետզհետէ ուժեղացող արշաւն է դէպի մեր տերրիտօրիայի կենտրոնական վայրերը, դէպի մեր կալուածները, մեր հողային սեփականութիւնները։ Վրաց ազնուականները վաճառում են զգալի արագութեամբ իրանց հողամասերը հայ կապիտալիստներին. իսկ դա նշանակում է ուրիշ խօսքով, որ վրացիները ծախու են հանում իրանց մայրենի երկիրը եկւոր, օտար հայերին։ «Վրացիները,—գրում է բառացի «Էրի» թերթը,—կարող են գոյութիւն ունենալ և ապրել միայն՝ իբրև տերրիտօրիա, հող ունեցող ազգ, իսկ առանց հողի ապրել չեն կարող»։

Այսպէս են դատել և շարունակում են մինչև այդպէս դատել վրաց յիշածս ուղղութեան պատկանող բոլոր օրգանները, սկսած պահպանողական երբեմնի «Իվերիայից», առաջադիմական «Ցնօբիս Փուրցելից» մինչև ներկայիս ռուսատառ և վրացատառ օրգանները վրացական նացիօնալիզմի՝ «Закавказье», «Закавказская Рѣчь», «Սախալխօ Գազեթի», «Էրի», «Կլդէ» և այլն։

Չենք ուրանում, անշուշտ, որ կան տարբերութիւններ այդ օրգանների դաւանած և քարոզած անտի-հայկական նացիօնալիզմի մէջ։ Մենք գիտենք, օրինակ, որ բաւական զգալի է այն տարածութիւնը, որով հեռանում է «Սախալխօ Գազեթին» *) «Зак. Рѣчь»-ից։ Սակայն այդ տարբերութիւնը աւելի շուտ տակտիկական է՝ քան սկզբունքային, ձևական է՝ քան էական։ Սուաւել կամ պակաս նիւանսներով միանում են նրանք բոլորը մի հիմնական կէտում. նրանք անտի-հայկական նացիօնալիստներ են այնքան, որքան նրանց խորշանքն ու ատելութիւնը, յարձակումներն ու արշաւանքը՝ դէպի գաւառներ արտահոսող հայկական կապիտալի հասցէին՝ ընդհանրացվում և ուղղվում են հայ ժողովրդի հասցէին, որպէս ազգային հատուածի։

Աւելին ասենք։ Այնքան, որքան վրաց օրգանները յիշեցնում են հայերին՝ երբեմն նոյնիսկ սպառնական տօնով, որ սրանք եկւոր են և օտար վրացական պատմական հայրենիքում, այնքան նրանք դաւանում և վարդապետում են անտիսեմիտիզմի նման մի բան՝ այն է անտիարմենիզմ։ Վրացական նացիօնալիստների անտիարմենիզմի վերջին փազը ոչնչով յետ չը մնաց լեհական նացիօնալիստների անտիսեմիտիզմի վերջին տխուր էջերից Լեհաստանում։

*) Ի պատասխան «Սախալխօ Գազեթի» թերթի (№ 1114) մեր փետրվարի 5-ին կարդացած հրապարակական դասախօսութեան մասին արած նկատողութիւններին՝ կարող ենք հաւաստիացնել նրան, որ մենք շատ լաւ տարբերել գիտենք վրացական ինտելիգենցիայի զանազան հատուածներին իրարից։ Մեր խօսքը եղել է միմիայն ռէակցիօնէր իդէօլօգիա դաւանող վրաց նացիօնալիստների մասին։ Մենք գիտենք, որ վրացիների մէջ քիչ չէ մտաւոր լայն հօրիզօններ ունեցողների թիւը, որոնք նոյն եռանդով կռւում են վնասակար և թունաւոր նացիօնալիզմի դէմ։

Սակայն և այնպէս փորձենք փաստական իրաւացիութեան և առողջ բանականութեան մասշտաբի ենթարկել մեր հակառակորդների գանգատաւոր տողերը։ Ի՞րա՞ւ չարիքի ու դժբաղդութեան ենթակայ է վրաց ազգը, կորչում է վրաց հայրենիքը, որ այնքան ալարմ տոնով գուժում են նացիօնալիստները հրապարակով։ Ի՞րա՞ւ խոշոր կապիտալը—լինի դա հայկական, ռուսական թէ արտասահմանեան, միևնոյն է—պօզիտիվ կուլտուրայի կրիչ ոյժ չէ հանդիսանում Վրաստանում, վրացական գիւղացիութեան համար, այլ միայն կեղեքելու և կործանելու կոչումն ունի։

Այս հարցերի վերլուծական պատասխանը աւելի կը պարզէ մեզ համազգային դրօշակ պարզած իդէօլօգների իսկական ֆիզիօնօմիան։

VI

Վրաստանը կորչում է եկւոր հայերի զաւթող քաղաքականութեամբ,—ասում են մեզ շարունակ։

Ճշմարիտ, խօսքեր են սրանք, առանց իմաստի ու բովանդակութեան։

Մենք կարծում ենք, նախ և առաջ, որ Վրաստան, Լեհաստան, Հայաստան, Թուրքեստան և այլն իրապէս միայն պատմական տրադիցիաներով և յիշատակարաններով պարուրված տերրիտօրիական միաւորներ են առանց քաղաքական կօնկրետ բովանդակութեան. սոսկ աշխարհագրական կէտեր են մի պետութեան մէջ, ուր բոլոր ժողովուրդները, որպէս էտնօգրաֆիական միութիւններ և ազգային հատուածներ, համախմբված և կողք կողքի տուած միևնոյն քաղաքական երկնակամարի տակ, գերազանցապէս շահագրգռված են՝ տնօրինելու իրանց ընդհանուր քաղաքացիական կեանքը, և առաջադիմութեան նորմալ ուղիներ հարթել՝ նրա ապագայ բարեյաջող զարգացման գրաւականները ապահովելով։ Մի՞թէ գոյութիւն ունի անկախ, ինքնապարփակ Վրաստան, որտեղ բնակվող գաւառացի հայը՝ ղարաբաղցին կամ երևանցին՝ ճանաչվէին օտարներ։ Հայը նոյնքան հարազատ համառուսական քաղաքացի է Թիֆլիսում ու Քութայիսում, որքան վրացին Բագւում ու Գանձակում, որքան թուրքը Էջմիածնում և Ալէքսանդրօպօլում, որքան հրէան Վարշավայում և Լօձում, որքան հայը, վրացին,

են Անդրկովկասի զէմստվային միջոցներից։

◆ Երկրագործութեան դեպարտամենտի գլխաւոր կառավարչի Կովկասի լիազօրը խնդրում է առաջիկայ տարի արքունական գանձարանից բաց թողնել 28,984 ր. գիւղատնտեսական վեց ստորին տիպի դպրոցներ պահելու համար։

◆ Ինչպէս յայտնի է, այս տարւայ դեկտեմբերին նշանակված էր Կովկասի կօօպերատիվ հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչների համագումարը. այժմ որոշված է այն գումարել եկող տարւայ գարնանը, որովհետև այս տարւայ դեկտեմբերին Թիֆլիսում գումարվելու է կովկասեան մելիօրատիվ համագումար։

◆ Այս օրերս էլեքտրաքարշի ծառայողների մի պատգամաւորութիւն դիմեց քաղաքագլխի պաշտօնակատարին, խնդրելով էլեքտրաքարշի ծառայողներին թոյլ տալ դումայի էլեքտրաքարշի յանձնաժողովի առաջիկայում կայանալիք նիստում բացատրութիւններ տալ։ Քաղաքագլխի պաշտօնակատարը մերժեց նրանց խնդիրը, որովհետև դումայի այդ յանձնաժողովում քննըվում են քաղաքային գործեր ու հարցեր, որոնք վերաբերում են քաղաքի և անօնիմ ընկ. փոխ-յարաբերութիւններին՝ պայմանագրի համաձայն, և որ յանձնաժողովը իրաւունք չունի խառնվելու ծառայողների և դիրեկցիայի գործերին։

◆ Ոստիկանապետը կարգադրել է պրիստաւներին, որ նրանք սանիտար բժիշկների հետ որքան կարելի է յաճախ հսկեն բաղնիքների մաքրութեանը և ամիսը մի անգամ տեղեկութիւններ յայտնեն այդ մասին։

◆ Այս օրերս Կ. Պոլսից Թիֆլիս է եկել նկարիչ Փանոս Թերլեմեզեանը, որը գնալու է Վան և Թիւրքահայաստանի այլ վայրերը հայրենի տիպեր և տեսարաններ նկարելու։ Անցեալ տարի Միւնխենի գեղարուեստական ցուցահանդէսում Փ. Թերլեմեզեան ցուցադրել էր 3 պատկեր, երկուսը հայկական կեանքից, մէկը Բոսֆորի մի տեսարան. սրանց համար նա ստացաւ 2-րդ ոսկէ մեդալ։

◆ Թիֆլիս է եկել Բագուի նահ. և Դաղստանի շրջանի արքունական գոյքերի կառավարիչ Ա. Ա. Բրիլենսկին։

◆ Ռուսական պողպաւծական ընկ. Կովկասի ճիւղի ինստրուկտոր Բ. Բ. Բագրամով ուղարկվում է Գորի՝ պողպաւծութիւնը ուսումնասիրելու։ Իր աշխատանքների մասին Բագրամով գրաւոր հաշիւ է ներկայացնելու ճիւղին։

◆ Սառցաբանական կօմիտէտի քարտուղար է ընտրվել Մ. Ա. Վերմիշեան։

◆ Այս օրերս էքսկուրսիայով Թիֆլիս են գալու Օդեսսայի միջնակարգ դպրոցների աշակերտները։

◆ Ահա երկու օր է՝ Թիֆլիսում շարունակ անձրևներ են տեղում։ Աշնանային հով եղանակ է տիրում։

◆ Ի. Դ. Բեբիաշվիլի իրաւունք է խնդրում նահանգապետից Թիֆլիսում ամենօրեայ լրագիր հրատարակելու, «Սախալխո Շրօմա» անունով։

—

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Արդահանի շրջանի Դամալիխա գիւղում և շրջակայքում սաստիկ փոթորկի ժամանակ կայծակի հարուածից սպանվել են 13 գլուխ անասուն և մի քանիսն էլ խլացել են։ Խլացել է և մի հովիւ։ Սաստիկ կարկուտը և անձրևը այդ շրջանում ահագին վնասներ են հասցրել ցանքսերին և բուսականութեանը։

◆ Վրաց մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկ. թոյլատրված է առաջիկայ սեպտեմբերից մի տարրական դպրոց բանալ Սղնախ քաղաքում։

◆ Փոխարքան թոյլ է տուել Ալէքսանդրօպոլի գաւառի Համզաչիման գիւղում կաթնային արտել բանալ։

◆ Տեղի ունեցած հեղեղները Ախալցխայի գաւառի Վարխան, Բենարա, Խաջում և Աբալ գիւղերում ահագին վնասներ են հասցրել։

◆ Հեղեղից Սղնախում վնասվել են 119 դեսեատին ցորենի ցանքսեր։ Վնասը հասնում է 7,152 րուբլու։

—

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Պետերբուրգի մուսուլմանական համագումարը որովհետև անկարող է վերջացնել իր աշխատանքները որոշեալ ժամանակին, այդ պատճառով միջնորդութիւն է յարուցել ներքին գործերի մինիստրութեան առաջ՝ համագումարը երեք օրով ևս շարունակելու։

◆ «Рѣчь»-ը հաղորդում է, որ Պետերբուրգի ծովային վարչութեան գրասենեակում երևան են հանված խոշոր վատնումներ։ Քննութիւնը առայժմ գտել է, որ գրասենեակի գանձարկղում 10,000 ր. չը կայ։ Հիմք կայ ենթադրելու, որ այդ չարագործութիւնները գործադրվել են համեմատաբար վաղ ժամանակից։ Ամբողջ վատնումը հասնում է մի քանի տասնեակ հազարների։

◆ «Веч. Время»-ն տեղեկութիւն է յայտնում Ստեսսելի անյուսալի դրութեան մասին։ Անդամալոյծ Ստեսսելը իր կնոջ հետ միասին ապրում է Պոդոլի նահանգի Խմելնիկովօ քաղաքում իր նախկին ադիւտանտի կնոջ մօտ։ Այժմ նա զրկվել է շարժվելու և խօսելու ընդունակութիւնից։

◆ Իրկուտսկից հաղորդում են, որ մեծ հեղեղը ամբողջովին ոչնչացրել է Խանանսկի գաւառի բրնձի ցանքսերը։ Հազարաւոր տներ մնացին ջրի տակ, խեղդվեցին շատ մարդիկ և անասուններ։ Բնակչութիւնը քայքայված է, սպառնում է սով։

◆ «Бирж. Вѣд.» յայտնում է, որ Պետ. Խորհրդի նախագահ Ակիմովի հիւանդութիւնը դէպի վատն է գնում։ Հազը հիւանդին զրկում է քնից։

ՄԱՄՈՒԼ

Օր ըստ օրէ նացիօնալիզմի դիրկը նետվող «Արևը» վերջին օրերս մի նոր դեր էլ է վերցրել իր վրա։ Իր վերջին համարներում նա հանդիսանում է իբրև պաշտպան և ռեկլամեօր Հայ Գրողների Ընկերութեան։ Իւրացնելով իր ուսուցչի յօդուածագրութեան пріемъ-ները, Բագուի թերթը ի միջի այլոց ասում է՝

Անցեալ տարի, երբ հայ տպագրութեան և գրերի գիւտի նշանաւոր յօբելեանները էին տօնվում՝ Գրողների Ընկերութեան կողմից առաջարկվեց գրական ֆոնդ կազմել։ Եւ ի՛նչ անպատիւ ու անարժան մըթնոլորտ ստեղծվեց այս առաջնակարգ խնդրի շուրջը։ Դպրոցական ֆոնդը պատրւակ բռնելով՝ հայ աջակողմեան մամուլը և հայ տխրահռչակ «հրապարակագիրները» (խմ. «Մշակը») արշաւանք սկսեցին Գրական Ընկերութեան դէմ։ Մեր հասարակական բարքերի համար չափազանց բնորոշ այդ յարձակումները յետագայ սերունդներին զարմանք և զայրոյթ պիտի պատճառեն։ Նրանք պիտի տեսնեն, որ մեր ժամանակում գտնվել է մի հասարակական-գրական օրգան, որ աշխատել է ոչ միայն ջլատել մեր հասարակական դիմացկութիւնը, մեր քաղաքական կազմակերպութիւնը, այլև պայքարել մեր գրականութեան ու գրողների դէմ (sic!)։

Զգացվեցէք և արտասվեցէք հայկազունք։

Սակայն ի՞նչ է դա—պարզամտութիւն թէ գիտակցաբար աղաւաղում։ Որովհետև մեր նացիօնալիստները երբէք պարզամտութիւն ցոյց տուած չեն, ուստի մնում է երկրորդը։

Արդեօք նեղութիւն չէ՞ր կրի «Արևը» մտաբերել, որ իր գովաբանած «Գրողների Ընկերութիւնը», ղեկավարվելով իր գծած հաշիւներով, նոյնիսկ չը կամեցաւ մասնակցել «հայ տպագրութեան և գրերի գիւտի նշանաւոր յօբելեաններին»։ Եւ երբ «Մշակը» մաքառում է այդպիսի երևոյթների դէմ, երբ «Մշակը» պատասխանատուութեան է կանչում մի ընկերութիւն, որ «գրական» անունն է կրում, և պահանջում է, որ այդ ընկերութիւնը գէթ մինիմալ չափով արդարացնէ իր կոչումը,—դուք այդ անուանում էք պայքար գրականութեան և գրողների դէմ։ Մի փոքր էլ տրամաբանութիւն, պարոններ։

*

Մինչդեռ «Արևի» պաշտպանութիւնը դեռ ևս դողդոջուն է և անվստահ (ըստ երևոյթին Բագուի թերթը դեռ չէ մոռացել իր quasi-մարքսիստական ջղաձգութիւնները իր սկզբնական շրջանում և վերջնականապէս չէ կլանվել Թայֆայի մէջ), մի այլ, съ позволенія сказать, թերթ, որ կոչվում է «Գաղութ», իր № 21-րդի մէջ, առանց կարմրելու, առանց խղճի խայթոց զգալու, ներբողներ է հիւսում նոյն «հրեշի» Գրողների Ընկերութեան հասցէին։ «Գաղութը» հաւատացած է, որ «անհուն մեծ է այդ Ընկերութեան կատարած ու կատարելիք դերը»։

Երանի՛ հաւատացողին։

*

Մի դիտողութիւն ևս։ Ապշեցուցիչ է «Արևի» և «Գաղութի» յօդուածների բառախուն նշանակութեամբ միաժամանակ երևալը։ Հետաքրքրական է, թէ ո՞րն է Գրողների Ընկերութեան հերթական փորձառը, որ նա կարիք է զգացել ռեկլամների դիմելու իր օֆիցեօզի կրտսեր եղբայրների էջերում։ Երևի շուտով դա էլ կը պարզվի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—

Կարս, 13 յունիսի

Կարսի վիճակի Շատաւանի գործակալութեան Ջանգլի գիւղում դարերից ի վեր կանգուն է մնացել մի գեղեցիկ հոյակապ վանք. սա եկեղեցին է այդ գիւղի, որ բաղկացած է 85 տնից և 135 տուն գաղթականներից։ Վանքը կառուցված է սև, պինդ սրբատաշ քարերից իր նոյնչափ գեղեցիկ կաթուղիկէով, որ բարձրանում է անսիւն որմերից. բացի կաթուղիկէի վերարի մի մասից և տեղ-տեղ կտուրի ծածկից, ամբողջովին կարծես նոր է շինված։ Արևմտեան դռան ճակատի վրա կայ պարզ արձանագրութիւն. չը նայելով որ տառերի մէջ կան հայկականին նմանները, բայց ես չը կարողացայ կարդալ. գիւղացիները բանիմացներից լսել են, թէ դա խուցերէն է. տեղիս պետական ուսուցիչը, որ վրացերէնին ծանօթ է, վկայում է, որ կան խառն վրացերէն տառեր. ինքը ազգով աբխազ է։ Այդ գործակալութեան շրջանում կան և շատ աւերակներ. հէնց Գոբերան գիւղից մի վերստ հեռու գտնվում է քիւրդական գիւղ, ուր ևս կանգնած են աւերակների կաթողներ։

Վանքը թէ շրջակայ հայերի, քիւրդերի և թէ յոյների համար ուխտատեղի է. այն էլ տարին մի քանի անգամ։ Եթէ վանքի վերանորոգութիւնը առ ժամանակ էլ մնայ, անպայման Տեկոռի կամ մի այլ պատմական վանքի բաղդին կը հասնի, այն է՝ կը քանդվի, և մարմնաւոր իշխանութիւնը, գիւղացիների ասելով, միայն 3 ամիս է թոյլ տալու ժամասացութիւն անել և կը փակէ՝ եթէ չը նորոգեն։

Մեր քար անտարբերութիւնից խնայում ենք մի քանի հազար, իսկ ապա տասնեակ հազարներ տալիս, որ պեղումներ կատարեն և ուսումնասիրեն։

Ներկայումս վանքն ունի 1170 ր., որը բարի գիւղացիները իրար մէջ են բաժանել և ունեն մուրհակներ. այս պզտւելի սովորութիւնը բոլոր գիւղերի յատկանիշն է. մաքրազարդել եկեղեցու փողերը. ոչ հրաման, ոչ հսկողութիւն, ոչ մի կօնտրօլ և ոչ մի կոպէկ չարժէ։ Միացած ոյժով անում են, ինչ որ ցանկանում են։ Կանխիկ դրամ կայ 200 ր.։ Գիւղացիները հոգևոր կառավարութեանը խնդիր են ներկայացրել և խնդրում են նորոգել։ Ես անձամբ հեռուները խօսելով տրամադրութիւն գտայ, որ գործին կօգնեն ինչով կարող են։ Անձրևներն իրանց գործը կատարել են. իմ աչքով տեսայ, որ մի քանի տեղերից կաթում է և այն՝ մեծ չափով։ Այսպէս թողնել առուսաղը կը նշանակէ մեր ձեռքով քանդել, փոխանակ շինելու. ուստի սրանով կոչ եմ անում բարեբար մարդկանց, ընկերութիւններին, հնագիտական հաստատութիւններին. արդեօք մի բարի հրեշտակ չը կա՞յ, որ ազատէ այդ վանքը, ծախքերը հոգալով, որը մի քանի հազարի բան է. եթէ ցանկացող լինի, թող բարեհաճի մեզ դիմել. մենք ամեն կողմով պատրաստ ենք ծառայելու. բոլոր ծախքը կը լինի իր ձեռքով և ճարտարապետի ցուցումով։

Խնդրում եմ, որ թերթի սրտին մօտ են հնութիւնները, թող բարեհաճի այս յօդուածը արտատպել։

Փոխանորդ Կարսի վիճակի՝
Երեմիա վարդապետ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԽԱՐԲԻԿՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻՑ

—

Երզրում, 16 յունիս

«Մշակի» անցեալ թիւերէն մէկուն մէջ Սպերի Ցիշէն գիւղացի Առաքելեանի սպանութեան առթիւ գրած՝ Սփիւռքի երկու թղթակցութիւնները առիթ ընծայեց, որ տեղւոյս առաջնորդ Սմբատ եպ. Սաատէթեան թակրիրով մը դիմէ Երզրումի վալիին՝ պարտ ու պատշաճ տնօրինութիւն խնդրելու։ Վալի Րեշիդ փաշա այդ թակրիրի հիման վրայ խիստ դիմում կընէ Սպերի գաւառապետին և եղելութեանց, անցուդարձի մասին շուտափոյթ տեղեկութիւն ու օրէնքի խիստ կիրառումը կը պահանջէ։ Անցեալ օր Սպերի գաւառապետի պատասխանը ստանալով՝ վալին իմացուցած էր առաջնորդին, որ ըստ քննութեան քաղաքապետական բժշկի և գաւառապետի՝ Ղըզըլսըրթ անտառին մէջ մահացած յիշենցի Դ. Առաքելեանը չէ սպաննուած անտառապահի կամ այլոց կողմէ, այլ սրտի պայթումէ մահացած է։

Այսպիսով պաշտօնապէս՝ հայու վերաբերմամբ խուլամի մը կողմէ կատարուած սպանութիւնը, սոսկալի ոճրագործութիւնը կը քօղարկուի և գանահարումներով կապտեցուցուած քրիստոնէի մարմնի սպիները կանտեսուին և ամեն ինչ սրտի պայթման կը վերագրուի...։

Առաջնորդը այդ առթիւ դիմած է Ցիշէնի գիւղացիութեան և սպաննութեան պարագաները ճշդող մանրամասնութիւններ է պահանջած, որ առ այժմ գործին ընթացք տայ։

Կը լսենք, որ երաժշտագէտ Գ. Սիւնին ևս, որ այն կողմերը հայ ժողովրդական երգեր ժողվելու գացած էր Նիկոլ Ցակոբեանի հետ միասին և Առաքելեանի սպանութեան օրը գիւղի քահանային ու գիւղացիներուն հետ միասին դէպքին վայրը աճապարած, ամեն ինչ իր աչքով տեսած և գաւառապետին ալ տեղեկացուցած էր, առաջնորդին ներկայանալով պատրաստակամութիւն է յայտնած օրէնքի և արդարադատութեան առաջ բանալ քօղարկուած ճշմարտութիւնը։

Ինչպէս տեղեկացանք, անոնք են եղեր (երաժշտագէտ Սիւնի և Նիկոլ), որ ստիպած են օրէնքի և արդարութեան անունամբ խուսափող ժանդարմային գալ դէպքի վայրը և արձանագրութիւն կազմել դէպքի մասին։ Թէ վերոյիշեալները և թէ Ցիշէնի քահանան ու բազմաթիւ գիւղացիներ իրենց աչքով տեսած են սպաննուած Առաքելեանի ծեծի՝ հարուածներէն սևցած ականջը, ձեռքերը, սրով կտրուած՝ ձիու փալանի ղոլանները, սպաննուածի դիակին ինկած տեղը մի քանի տարբեր մարդկանց ոտքերու հետքերը և այլն, որոնք յամենայն դէպս սրտի պայթումի հետ ոևէ յարակցութիւն ունենալ չեն կարող, որչափ ալ աշխատի թիւրք կառավարութեան պաշտօնական բժիշկը այդ ըսել ու աւելի պաշտօնական կայմակամն ալ հերքել։ Իրազեկ

Ց. Գ.—Անցեալները գրած էի, որ Վարդգէս հեռագրով հրաժարած է օսմ. պարլամենտի անդամութենէ և չուզեր թիւրք մէբուսի մը հետ (իմա Մաղաթեան) նստիլ պարլամենտական աթոռին վրայ։

Այստեղ փոքրիկ թիւրիմացութիւն մըն է եղեր։

Ոչ թէ Վարդգէս հրաժարած է, այլ թայֆայականները, կարծելով որ իրենց ընտրուելը (իմա Թալեաթ բէյի պրոտէժէ և անոր իսկ հրամանով ընտրուած Իթթիհադէն) իրենց հրամանէն մազի չափ անգամ չը

Թուրքը, լեհը և այլն Պետերբուրգում և Մոսկվայում։ Բոլորն էլ համազոր և իրաւահաւասար քաղաքացիներ են իրանց գործերով պետութեան մէջ։ Եւ ծով է այն յանդուգնը, որ «իմ» ու «քո» տերրիտորիական մեռած կէտերի բարձրագոչ յայտարարումներով՝ արգելքի non possumus է ուղղում իր համքաղաքացուն...

Երկրորդ. ի՞նչ է նշանակում այն նոյնքան անմիտ մեղադրանքը, որ հայերը կաշեմ, նուաճել են ամեն բան վրաց մայրաքաղաքում։ Հայերը, ինչպէս և ռուսական ու եւրոպական տարրերը տնտեսական հողի վրա՝ մուտք չեն գործել վրացական քաղաքը որպէս վանդալներ՝ տիրելու և յափշտակելու տենչանքով, կամ չեն խլացնում բանի ուրիշի սեփականութիւնը, այլ տնտեսական խաղաղ մրցութեան բնական պրոցեսով կենտրոնանում են հարստութիւնները ուժեղների ձեռքը։ Այդ նոյնը կը լինէր, եթէ հայերը տրտնջային այն բանի դէմ, որ հայ կապիտալիստներից ոմանք Բագւում վաճառում են իրանց ձեռնարկութիւնները անգլիացիներին կամ յոյներին ու ֆրանսիացիք դիրքեր են գրաւում այնպիսի հայաբնակ հանքային վայրերում, ինչպէս Զանգեզուրն է։ Այնտեղ, ուր հարկ է ըմբռնել հասարակական երևոյթի պատճառակցական խոր հիմքերը, դուք տրտնջում էք ու բողոքում սանտիմենտալ բացականչութիւններով։ Ձեր մէջ չէ խօսում շրջահայեաց ռէալիստը, խոհուն տրամաբանը. ձեր մէջ քարոզում է մէշչանական ճղճիմ մօրալիստը վաղուց արդէն անպէտքացած պատգամներ։

Վերջապէս երրորդ կէտը, որ աւելի էական է՝ վերնաշղարշված իդէօլօգիայի խաբարակտերիստիկայի համար, կազմում է հետևեալը։ Մանաւոր կալուածատէրերի հողավաճառութեան փաստը յայտարարվում է բարձրաձայն, որպէս վրացական հայրենիքի վաճառք, որպէս ողջ վրաց ազգի կորուստ։ Եւ որովհետև մասնաւոր (դասակարգի) շահերի համար շահագործվում է հրապարակով ընդհանրութեան (ողջ ազգութեան) անունն ու գաղափարը,—ինչպէս վարվում են սովորաբար բոլոր երկիրների զուտարին նացիօնալիստները,—ուստի վրացական բողոքող ինտելիգենցիան չէ քաշվում հրապարակով ազգային ընդհանրութիւնից արտակարգ զոհաբերութիւններ պահանջելու՝ հողային վաճառումների «աւերիչ» հոսանքը փակելու համար։ Ուշադրութեամբ կարդացէք «Էրի» թերթի հետևեալ զոհարները.

«Թող մեր բոլոր հասարակական հիմնարկութիւնները (թատրօն, գրականութիւն, կրթութիւն, ամբողջ հոգևոր կուլտուրան և այլն),—գրում է յօդուածագիրը խանդավառ պատրիօտի ոգևորութեամբ,—յետ դնեն իրանց բոլոր կարիքները. բոլոր այն դրամագլուխները, որ այժմ գործ է ածվում հասարակական-կուլտուրական կարիքների վրա, պէտք է գործ ածվի նրա համար, որ վրացի կալուածատէրերի ժառանգները լինեն վրացիներ և ոչ ուրիշ ազգութիւններ։ Միայն այն ժամանակ մենք կարող ենք հանգիստ լինել մեր ապագայի մասին...» (ընդգծումները իմս են)։

Սակաւ են պատահում դէպքեր, որ մի նացիօնալիստ օրգան այդքան անկեղծութեամբ վայր առնէ իր դիմակը և ցոյց տայ ամենքին իր հարազատ ֆիզիօնոմիան։ Հրապարակով, առանց աւելորդ կօմենտարիաների, մանկացող ազնուականութեան լէյբօրգանը պարզապէս պահանջում է, որ վրաց ժողովուրդը «յետ դնէ», ասել է՝ զոհաբերէ իր հասարակական-կուլտուրական հաստատութիւնները և նրանց կարիքներին յատկացված դրամագլուխները ընծայաբերէ խոշոր կալուածատէրերի դրպաններին, որպէսզի վերջինները չը վաճառեն իրանց հողերը այլազգի կապիտալիստներին, այլ ժառանգութիւն թողնեն իրանց զաւակներին։ Սա արդէն չափազանց է նոյն իսկ ամենազիմակաւոր նացիօնալիզմի համար։ Սակայն «Էրին» եզակի չէ իր տեսակում։ Նման դատողութիւնները խիստ տիպիքական են մեզ ծանօթ օրգանների և նրանց շուրջը խմբված գաղափարակից ինտելիգենցիայի մտածելակերպի համար։ Պահանջել ազգից զոհաբերութիւններ՝ յօգուտ տիրապետող դասակարգի շահերի, պարզել ազգութեան և հայրենիքի գաղափարների մակաղե դրօշակները ամեն անգամ, երբ տուժում է բացառապէս տիրապետող դասակարգը. այս է ամենուրեք ելակէտը նացիօնալիստ իդէօլօգների բոլոր դատողութիւնների և դիտողութիւնների։

Բայց դրանով չի սպառւում հարցը։

Բոլոր տիրապետող դասակարգերի իդէօլօգիաները միօրինակ և միագոյն չեն. հետևապէս ամեն մի նացիօնալիզմ չունի ճիշդ միևնոյն սօցիալական բնոյթը։ Ըստ տեղի, ժամանակի և հասարակական ընդհանուր ստրուկտուրայի տարբեր են եղել նրանք։

Կայ դասակարգ (խօսքը վերաբերում է տիրապետութեան ձգտող կամ արդէն տիրապետող դասակարգին), որի շահերը և սօցիալ-պատմական ձգտումները մինչև որոշ աստիճան եկել, միացել և համերաշխել են ամբողջ ազգի շահերին ու ձգտումներին։ Այդպէս է եղել «երրորդ դասի» խաղացած պատմական դերը Արևմտեան Եւրոպայում։ Նրան էր պատկանում քաղաքական յեղաշրջման արդիւնքները։ Բայց նոյն յեղաշրջումը տապալելով ֆէօդալական կազմը հին հասարակութեան՝ իրականացրեց իրաւական պետութեան և քաղաքացիական ազատութիւնների սկզբունքները, իբրև նուիրական բարիքներ համայն ազգի համար։ Նշանակում է՝ այդպիսի դասակարգի նացիօնալիստական իդէօլօգիան իր սօցիալական բնոյթով ազատագրական է, ազատամտական, առաջադիմական և՝ իր լայն, համապարփակ ծրագրի շնորհիւ՝ նաև դեմօկրատական է։

Կայ դասակարգ, որի ծրագրային քաղաքականութիւնը և առօրեայ տակտիկան յարաբերական իմաստով բարերար անդրադառնումներ են ունենում ազգային ընդհանութեան համար այն բոլոր դէպքերում, երբ նրանք պայքար են մղում պետական հին, վերակեաց ձևերի և տնտեսական պահպանողականութեան դէմ։ Այդպէս է լիբերալ բուրժուազիան (վիգի կուսակցութիւնը) Անգլիայում և հանրապետականները Ֆրանսիայում՝ պահպանողականների, ռօյալիստների, բօնապարտիստների և կղերականների դէմ մղած իրանց դարաւոր կռւով։

Բայց կայ նաև այնպիսի դասակարգ, որի նոյն իսկ սոսկ գոյութեան հասարակ փաստը պարզապէս ժխտումն է նշանակում նորագոյն հասարակակարգի. որի տիրապետութեան շահը բացասում է առաջադիմական փոխակերպումների բոլոր ուղիները և որի դասակարգային ձգտումներն ու քաղաքականութիւնը տրամագծօրէն հակադրւում է ժողովրդական ամբողջութեան կենսական շահերին, ամեն մի դեմօկրատիկ սկզբունքի իրականացման։ Այդպէս է աւանդական մենաշնորհութիւններով ուռճացած պրուս-գերմանական հասարակական իւնկերթումը (խոշոր կալուածատիրական ազնուականութիւնը), որը ամբողջ հոգով կուզենար, եթէ կարողանար, յետ մղել պատմութեան անիւը, բնաջնջել մէջտեղից քաղաքացիական և կուլտուր-հասարակական բարիքների բոլոր նուաճումները և, եթէ ոչ աւելին, վերականգնել գէթ 50-ական թւականների (19-րդ դարի) պետական-քաղաքական վերնաշէնքի բովանդակութիւնը։

Ճիշդ նոյնօրինակ մի դասակարգ է՝ իր անզուգտ միայն աստիճանական տարբերութեամբ՝ մեր երկրի—յատկապէս վրացական իրականութեան—խոշոր կալուածատիրական տոհմային ազնուականութիւնը, որի դրութիւնը նկարագրեցինք մենք գլուածքիս ընթացքում։ Նա իր էութեամբ, որպէս այդպիսին, դէմ է մեր երկրի արդիւնաբերական ոյժերի ազատ զարգացման, որովհետև սա ընթանում է տեխնիքական նորաձևութիւնների և տնտեսական պայքարող մրցութեան բովով։ Իսկ խոշոր կապիտալով օժտված քաղաքային մրցող տնտեսութեան ամեն մի հարուած կոչված է միայն ագրարային-նատուրալ տնտեսութեան ներկայացուցիչների մահվան փողը փչելու։ Սակայն լինել արդիւնաբերական ոյժերի, տնտեսական կեանքի ազատ էվօլիւցիայի դասակարգային հակառակորդ՝ նշանակում է ուրիշ խօսքով լինել անհաշտ թշնամի սօցիալական պրոգրեսի, ազգային-հասարակական առաջադիմութեան բոլոր արտայայտումների, որովհետև վերջինիս հիմքն ու նախապայմանը կազմում է տնտեսական զարգացումը՝ բարեյաջող պայմանների ուղեկցութեամբ։

Այն իդէօլօգիան, որ պաշտպանում է պրուս-գերմանական իւնկերթումի կամ վրաց կալուածատէր ազնուականութեան դասակարգային շահերը՝ համազգային դրօշակի հովանու ներքոյ, վերցնում է իր վրա պատասխանատուութիւն, բովանդակելու իր մէջ այդ վերակեաց դասերի բոլոր հակակուլտուրական տենդենցները։ Եւ այն նացիօնալիզմը, որ իր ուռուցիկ ֆրազէօլօգիայի ծալքերում խնամքով թագցնում է «ազնուապաշտ» արիստոկրատիայի «էգոն», կազմում է ամենառեակցիօնէր տեսակը նացիօնալիզմի. դա այսպէս կոչված ֆէօդալական նացիօնալիզմն է, ազգաւեր և հակաժողովրդական մի հրէշ, որի դէմ պիտի պայքարել բոլոր ոյժերով և միջոցներով, որ իրականութեան մէջ ուզում է թող լինի նա իր ծագման գենեալոգ հիմքերով։

Եւ եթէ ագրարային իդէօլօգները Գերմանիայում յայտարարում են որպէս ազգային գիւղատնտեսութեան կործանումն ամեն մի փորձ, որ ձգտում է թեթևացնել կամ վերացնել գիւղատնտեսական արդիւնքների գները այնքան բարձրացնող սահմանագլխային մաքսատարիֆը, այնպէս էլ վրաց հողավաճառ ազնուականների պատենտաւոր իդէօլօգները աղաղակում են հրապարակով, որպէս վրաց ազգային մի չարիք ու աղէտ, հայրենիքի կորուստ, եթէ այս կամ այն ագարը մնանկանում է և վաճառում է որևէ կապիտալիստի իր հողային սեփականութիւնը։ Եւ ինչպէս որ Գերմանիայում տիրող տնտեսական քաղաքականութիւնը դժուարացնում է գիւղատնտեսական արդիւնքների ազատ մուտքը դրսից, որպէսզի ներսի շուկաներում խոշոր կալուածատէրերը թանգ գներով շահագործեն ազգային ընդհանրութիւնը, այնպէս էլ, աւաղ, վրաց ֆէօդալական նացիօնալիստները ոչ միայն բողոքում են և տրտնջում նորագոյն եւրոպական կուլտուրայի ամենախոշոր փակտօրների—տեխնիկայի և կապիտալի—մուտքի դէմ իրանց յետընկած դաւառները, այլև, ո՜վ զարմանք, պահանջում են նրանք («Էրի» և ընկ.), որ ողջ ազգը «յետ դնէ» իր բոլոր կարիքների բաւարարութիւնը և զոհաբերէ իր կանխիկ դրամագլուխները ինքնաբերաբար սնանկացող ազնուականներին պինդ պահելու համար իրանց հողերի վրա։

Մեզ վրա պարտք է ծանրանում ապացուցելու և, յոյս ունենք, համոզելու ֆէօդալական-նացիօնալիստներին, որ ազնուականութեան անկումով ոչ միայն վնաս ու կորուստ չունի վրաց ազգը, այլ և նա ունի ամենամեծ բարիքը վաղ թէ ուշ ազատագրվելու՝ տնտեսապէս և հասարակականօրէն, իր օրգանիզմի փտած, հետամնաց անպէտք մասնիկներից։

Բ. Իշխանեան

պիտի չեղի և կոյր կամակատար պիտի հանդիսանայ իրենց պատգամներուն, նա յակ և հեռագիր յղած են, որ ան հրաժարի պարլամենտի անդամութենէ վերոյիշեալ պատճառաբանութեամբ, և ասոր հետ միասին (վստահ՝ ընկերոջ վրայ) տարածեր են ժողովուրդին մէջ, որ ան արդէն վերոյիշեալ պատճառաբանութեամբ հրաժարած է։ Բայց եկուր տես, որ Վարդգէս պատասխանած է՝ «Գիտէք, թէ ինչ կըսէք կամ ինչ կը գրէք» մերժողականով և այժմ դաւաճան անունը ժառանգած է։ Նոյն

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

Պարսկաստանը վաղուց պարտական է Ռուսաստանին մի խոշոր գումար, որը ապահովացրել էր մաքսային եկամուտներով. արդ, Ռուսաստանը, ի նկատի ունենալով որ մաքսային գործը կանոնաւոր հողի վրա չէ դրված Պարսկաստանում, որոշել է ռուսական պաշտօնեաներ նշանակել այդ հարցի կանոնաւորման համար։

Թաւրիզում արդէն հաստատվել է ռուսական պօստ. լուր կայ, թէ Ղազվինում ևս շուտով պիտի հաստատվի պօստային գրասենեակ։

Թէհրանի ֆրանսիական դեսպանատնից ստացված տեղեկագրով՝ Պարսկաստանի առևտուրը 1912 Թվին եղել է՝ 1.003,908.910 ղռ., որից ներմուծութիւն 567.575,639 ղռ., արտահանութիւն՝ 436,333,271 ղռան։

Ընդամենը 45 տարի է, որ Պարսկաստանում հաստատվել է եւրօպական սիստեմի պօստ, և ներկայումս առաջին անգամն է, որ հրատարակում է տեղեկագիր, որից երեւում է, որ 1912 Թ. մարտից մինչ 1913 Թ. մարտը ընդհանուր մուտք եղել է 384,065 Թուման, ելք՝ 366,381 Թուման, զուտ արդիւնք 17,684 Թուման, կամ մօտաւորապէս 34,000 ռուբլի։

Ֆինանսական մինիստրութեան համար հրաւիրված են բէլգիացի նոր պաշտօնեաներ՝ Հօլլվօ, Գրօ, Կարլիէ, Գիյոմ, Օրքըռ։ Գալիս են եւրօպացի պաշտօնեաների շարաններ իրար ետևից, փառաւոր ռոճիկներով, բայց Թէ պարսկական խղճուկ դրամարկղը հազիւ լրացնելով նրանց ամսականները՝ ինչով պիտի հոգայ իր կուլտուրական պահանջները, չը գիտենք. երևի՝ նորանոր պարտքերով... Բայց կուլտուրայի մասին ծիծաղելի է մտածողը, եթէ ոչ՝ իւրաքանչիւր օտարկանի կողքից անտեղիօրէն քարշ արած անտիւնէ ձօղի արժէքով՝ կարելի էր փողոցում ընկած մի մանուկի տարեկան կրթութիւնը հոգալ։ Ի՜նչ լաւ կը լինէր, որ փոխանակ Եւրօպայից զանազան Գրօ-Մրօ-ներ բերելու ֆինանսական, պօլիցիական, ժանդարմական, բանտապետական գործերի համար, հրաւիրվէին ժողովրդական ուսուցիչներ, որոնք միայն արմատականապէս կարող էին վերածնել մեռնող Պարսկաստանը։ Ուսուցի՜չ և ո՛չ ժանդարմ... Մար

Ղ ա զ վ ի ն

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ «Веч. Время» ի ասելով, Ալբանիայից ստացվել են չափազանց յուզիչ տեղեկութիւններ։ Դրութիւնը այնքան վատացել է, որ սպասում են, թէ պրինց Վիդը կը հրաժարվի գահից։

✦ Լրագիրների ասելով, սերբիական կառավարութիւնը մեծ պետութիւններին մի շրջաբերական նոտա է ուղարկել, որի մէջ խօսվում է աւստրիական մամուլի արշաւանքի մասին և կառավարութեանը Սարաէվօյի սպանութեան մէջ զուր մեղադրելու նկատմամբ, ապա ասվում է, որ սերբիական կառավարութիւնը Թոյլ չի տայ, որ Սերբիայի վրա ծանրանայ մի մարդու ոճրալի արարքի պատասխանատւութիւնը, առաւել ևս, որ այդ ոճրագործը աւստրո-ունգարական հպատակ է։

✦ Աւստրիական մամուլի արշաւանքի և տեղի ունեցող հակասերբիական փողոցային ցոյցերի առիթով սերբիական կառավարութիւնը մի գրութիւն է ներկայացրել Աւստրիային։ Աւստրիական արտաքին գործերի մինիստրութիւնը յայտնել է, որ ինքը չի կարող լռեցնել մամուլը, իսկ փողոցային ցոյցերի դէմ միջոցներ ձեռք կառնվեն։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՋԱՐԱՄԵԱԼ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ,

«ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ»

Профессоръ Д-ръ Пель и С-вья
С-Петербургъ.

(П. 86691)

ԱԷ. ՅՅ. ՏԷՐ-ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑ և Ընկ.

Թիֆլիս, Գոլովինսկի, № 23. Հեռախոս 12-67.

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑՎԱԾ ԵՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՑ

ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆ

ՀՈՎԱՀԱՐ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ (ВЕНТИЛЯТОРЪ), 110, 220, 250

վոլտ, եւ քաղաքային ելեքտ. կայարանին յարմարեցրած։

ՍԱՌՑԱՄԱՆՆԵՐ (ЛЕДНИКЪ) եւ ՊԱՂՊԱՂԱԿԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ (МОРОЖНИЦА)

Ամառվայ շոգերից զովանալու համար անհրաժեշտ է ամեն մէկին ձեռք բերել մեզանից Ա/Ե. ՏԷՐ-ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՑԻ և ԸՆԿ. խանութից.

ԳՆԵՐԸ ՄԱՏՉԵԼԻ ԵՆ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

95 ԿՈՊԷԿՈՎ

ՄԵԾ ՀԻԱՑՄՈՒՆՔ Է ՊԱՏՃԱՌՈՒՄ

ՏՆԱՅԻՆ ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՐՔՈՅԿԸ

Այս գրքոյկով խրախճանքը կարող է գուշակել այլոց մտքերը, տեսիլներ առաջացնել, իմանալ ով ում է սիրում, ամենքի անունը։ Օձը փայտ կարելի է դարձնել, իսկ ջուրը գինի։ Մոգական խորհուրդները և գաղտնիքները վերջապէս բացված են։ Կարագոյրը ընկել է վերջապէս և այժմ կարելի է վերցնել չիկացրած երկաթը մերկ ձեռքերով, մխել մեխը գլուխը մէջ, ծակել իրան սրով ցուցադրել կտրած խօսող գլուխը և ինքն իրան անխոցելի դարձնել։ Ջուրը դրամի վերածելու արուեստ։ Բնակարանը վարկենապէս լցնել ջրով կամ մառանել։ Զուրը զգամի վերածելու արուեստ։ Բնակարանը վարկենապէս լցնել ջրով կամ մառանել։ Ջուրը զգամի վերածելու արուեստ։ Զարմանալի փոկուսներ։ Փոկուսների ժամանակ ամեն տուն կ'որելի է խուզով և բազմաթիւ այլ շլացուցիչ փոկուսներ։ Ուղարկ. է վերադիր վճ.։ Առաքման և վերածել կախարդված ամբոյի։ Գինը 95 կոպ.։ Ուղարկ. է վերադիր վճ.։ Առաքման և վերադիր վճ. համար աւելորդ հաշվում է 25 կ.։ Զգուշացէք կեղծիքներից։ Նորագոյն հրատ.։ Լրացրած 272 էջ և բազմաթիւ նկար.։ Т-во «ЗАРЯ», Варшава, отд. 51.

(26, յուլ. 4) (В. 36514) 3—2

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿԻՑ ԿԱԶՄՎԵԼ Է

ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Միութեանս անդամ ուսուցիչների համար պաշտօններ գտնելու։ Ոչ անդամները պաշտօն կը ստանան անդամագրվելուց յետոյ։ Ուսուցչի կարիք ունեցող հոգաբարձութիւնները, ինչպէս և ուսուցիչ-ուսուցչուհիները պէտք է դիմեն վարչութեանս վճարելով մէկ ռուբլի դիւանական ծախսերի համար։ Ուսուցիչները և հոգաբարձութիւնները պէտք է իրանց դիմումներին կցեն մանրամասն տեղեկութիւններ։ Դրամները ուղարկել «Գիր» գրախանութ Сергіевская 20. Գրա. Սեդրակ Աւետեանին, իսկ նամակները վարչութեանս անունով՝ Сергіевская 20. Գրասենեակը բաց է առ. ժամը 11—12-ը։

Ու. Միութեան Կենտ. Վարչութիւն

(հ.) 639. 2—2

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԻՆԺԵՆԵՐ

Տ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Բագու, Կրասնովօդսկայա փ., տ. Աւան-Իսլաբաշեանցի։ Հեռախօս №№ 23-49, 23-50

Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար իսկական ԴԻԶԵԼ շարժիչներ (մոտորներ) յայտնի ԿՕԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։

Հօրիզօնական անգլիական շարժիչներ (մոտորներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ոյժին $1/2$ ֆունտ կամ 200 դրամ։

Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով։

Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասոսներ)։

Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։

Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «ԴԻՆԱՄՕ» ընկ. գործարանից ամեն տեսակի։

Երկրագործական մեքենաներ՝ լոկոմոբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտորներ և այլն յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։

Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։

Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով։

Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.

Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur.

(հ. կ.) 551. 0—8

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 Թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՄԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին ջղային և երեխաների հիւանդութ.։
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.։
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի հիւանդութ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հիւ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեք. հինգշ. և շաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։
Ց. Ց. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ—12—1 ժ. երկուշ. չորեքշ. ուրբաթ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
Ց. Ց. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ—6—7 ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0-59

Բ Ժ Ի Շ Կ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՓՈԽԱԴՐՎԵՑ նոր բնակարան Սօլօլակում Բէբուտովսկայա փող. № 38.

Ներքին և երեխաների հիւանդ., մասնագէտ ստամոքսային եւ աղիքային հիւանդ.։ Էլեքտրօթէրապիա։ Ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—11 ը և երեկ. ժամը 5—7-ը։

Տէլէֆօն № 388.

(ա. օ.) 112. 100—98

ԺԱՄՀԱՐ Է

հարկաւոր ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ եկեղեցու համար, հմուտ, պարտաճանաչ, ճշմարիտ և քաղաքավարի։ Դիմել Ջուղուբէթ, Գօնչարնի № 60,

Երէցփոխ Ա. Մանուէլեանցին։

(օ.մ.) 638. 2—2

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

«ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ»

պարզ և հասկանալի լեզուով ամեն մարդու համար։ Անհրաժեշտ է մանաւանդ գաւառացիներին, որտեղ չը կայ բժիշկ և դեղատուն։ Ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ և նրանց օգնելը ամենահեշտ միջոցներով։ Դեղարանով և բացատրութիւններով։ Գինը 30 կ.։ Ծախվում է նաև «Վեներական ախտերի եւ ծածուկ ցաւերի բժշկարան», նկարներով, բազմաթիւ բեցէպտներով և խորհուրդներով։ Գինը 50 կ.։ «Երեխաների տկար», անեկդօտներ։ Գինը 20 կ.։ «Նիկարծաղի մատի շալվարը», վօդեվիլ։ Գինը 20 կ.։ «Րաֆֆիի» գաղակենսագր. պատկերով։ Գինը 10 կ.։ «Մինյոն դագաղում» պատմուածք։ Գինը 7 կ.։ Դիմել Թիֆլիս, գրավաճառներին, և ինձ՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. Медиц. фельдшеру А. Г. ЕСАЯНЦУ. Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախսի համար 17 կ. մարկաներով առաջուց ուղարկել։

(հ. կ.) 327. 100—22

ՈՍԿԷ ԺԱՄԱՑՈՅՑ

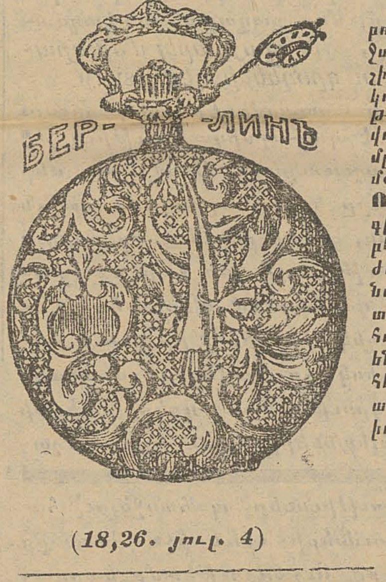

բոլորովին հարկաւոր չէ։ Փոխ. 200 ր. արժեցող ոսկէ ժամացոյցի առաջարկում ենք անմիջական կերպով բերել տալ Բեռլինից ֆրանո. նոր ոսկուց շինված ժամաց. «ԽՐՕՆՕՄԷՏՐ» անունով, որը թէ ձևի և թէ շքեղութ. կողմից չէ տարբերվում ոսկէ ժամացոյցից և արժէ 4 ռուբ.։ Այդ ժամաց., թէ տղամ. և թէ կանացին, շատ տափակ է. խոսու փականներով ծածկված էլեքտր. միջոցով, 18 քարատն. ոսկէ հաստ շերտով։ Ժամաց. մեխանիզմը ամենալաւ տեսակի է, անկեր «Լեվէ-Վիզիբլ» քարերով, լարումը «Րէմօնտուար» 40 ժամը 1 անգամ և մինչև րոպէները ստուգված ընթացքով։ Ուղիղ քանելու համար երաշխաւորում ենք 10 տարով։ Ժամաց. գինը 4 ռուբ., 2 հատը՝ 7 ր. 50 կ., 4 հատը՝ 14 ր. 25 կ.։ Ով մեզանից բերել տայ այդ ժամաց., նա ընդմիշտ շնորհակալ կը մնայ։ Իւրաքանչ. ժամաց. ՁՐԻ կցում ենք. 1) Տղամ. շղթայ երկկողմ, կամ կանացի՝ պարանոցային, ֆրանս. իսկ. ոսկուց, 2) Բրելօկ-բինօկլ պարիզեան հետաքրքր. տեսարաններով և 3) Զամշեայ քսակ ժամաց. համար։ Ճանապարհածախքը, հանդերձ մաքսով, 50 կ.։ (Սիբիր 75 կ.)։ Պատուէրները ճշգրիտ ուղարկվում են վերադիր վճ. և առանց կանխավճարի։ Գրել կարելի է ամեն լեզուներով, հետևեալ հասցէով, որը կարելի է արտագրել և կամ թէ դուրս կտրել և ամուր կպցնել ծրարի երեսին (փակ նամակներին կպցնել 10 կ. մարկա, իսկ բաց նամակներին՝ 4 կ.)։ Հասցէագրել՝

Berlin 51.	I. Strumfeld
Берлинъ 51.	Klosterstr. № 42

(18,26. յուլ. 4) (В. 36460) 4—3

ԿՐԱԿԻՑ ԱՊԱՀՈՎ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՌՈՒՑՈՂ ՏԵԽՆԻԿՆԵՐԻ ՄԻԱՄԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հողային Բարեկարգութեան եւ Երկրագործութեան Գլխաւոր Վարչութեան Թոյլտւութեամբ և հսկողութեամբ՝ ՊՐՕՖԵՍՍՕՐՆԵՐԻ ԵՒ ԴԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻ ԸՆԿ. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՊՕԼԻՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐԻՆ կից բացվում են միամեայ դասընթացքներ կրակից ապահով գիւղական շինութիւնների համար տեխնիկներ պատրաստելու։ Դասընթացքներում ընդունվում են քաղ. դպր. 4-րդ դասար. ոչ-ցածր ցենզ ունեցողներին, համաձայն մայիսի 31-ի 1872 Թ. կանոնադր., միջնակարգ դպր. 4-րդ դասարանցիներին, շինարար. դպրոցների և համապատասխան դպր. աշակերտներին, ըստ որում առաւելութիւն տրվում է շինարար. պրակտիկա ունեցողներին։ Դասընթացքներն աջող աւարտողները Հողային Բարեկարգութեան եւ Երկրագործութեան Գլխաւոր Վարչութեան կողմից կառաջարկվեն Հող. Բարեկարգ. Կոմիս., զեմսավ. հիմնարկ., գիւղատնտ. ընկ.-ին, կրեդիտ. ընկ.-ին և մասնաւոր անձանց։ Պարապմունքները սկսվ. 1-ից։ Պրօսպէկտներն ուղ. են 5 հատ 2 կ-նոց մարկա ստանալուց։

Նոյն տեղը տեղեկանալ ԿՐԱԿԻՑ ԱՊԱՀՈՎ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՏԵԽՆԻԿՆԵՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ՄԱՍԻՆ։

СПБ., Разъѣзжая ул., 40.

(26) (П. 76954) 2—2

Երեւանի Հայոց Հոգեւոր Թեմական Դպրանոցի Հոգաբարձութիւնը

սրանով յայտնում է ի գիտութիւն իր խնամքին յանձնված դպրոցի այս և նախկին տարիների ընթացաւարտներին, ինչպէս և միւս թեմական դպրանոցներ վերջացնողներին, որ առաջիկայ սեպտեմբերին ԿԸ ԲԱՑՎԻ VII ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆ իր վարժոցով՝ եթէ որոշ թւով աշակերտներ լինեն։

Ցանկացողները կարող են դիմել Հոգաբարձութեանս իրանց փաստաթղթերով մինչև յուլիս ամսի վերջը։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

(օ.մ.) 637. 3—2

Երեւանի Թեմական Դպրանոցի

համար հրաւիրվում են բարձրագոյն կրթութեամբ ԴԱՍԱՏՈՒՆԵՐ հետևեալ առարկաներից. ռուսաց լեզու 13—16 դաս, ռուս. պատմ. 4 դաս, ռուս. աշխ. 2 դաս, ընդհ. պատմ. 10—12 դաս, և ՏԵՍՉԻ ՕԳՆԱԿԱՆ բարձր կրթութեամբ. 600 ր. այդ պաշտօնի համար և 12—18 վերոյիշեալ բաց դասերից։

Դասավճ.՝ մասնագէտներին 65, ոչ մասնագէտներին՝ 60 ր.։ Գրաւորների համար 5-ական ռուբլի։ Խնդիրները ուսման վկայականի հետ միասին պէտք է ուղարկել մինչև յուլիսի 15-ը հետևեալ հասցէով. Эривань. Попечительству Арм. Дух. Семинаріи.

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

(օ.մ.) 636. 3—2

Пріемъ объявленій

во всѣ мѣстныя и иногородныя періодическія изданія на льготныхъ условіяхъ,
съ разсрочкою платежа.

Михайловскій проспектъ, № 97, кв. 11, телеф. № 9—25. М. А. ГАЖОНІА.

(о.м.) 617. 5—4

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный